

**Івасюк І. Г.,**

*кандидат юридичних наук, доцент кафедри юриспруденції  
Чернівецького інституту Міжнародного гуманітарного університету  
<https://orcid.org/0009-0005-4303-9487>*

## **ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ**

### **GENERAL CHARACTERISTICS OF STATE POLICY IN THE SPHERE OF NATIONAL SECURITY OF UKRAINE**

Наукова стаття присвячена аналізу загальної характеристики державної політики у сфері національної безпеки України. В ній розглядається система стратегій, програм, законодавчих актів та заходів, спрямованих на захист інтересів країни, збереження територіальної цілісності та запобігання загрозам. Автором аналізується важливість адаптації державної політики до змін в геополітичній ситуації та нових видів загроз, таких як кібернетичні атаки та збройна агресія Росії. Також наголошується на необхідності координації зусиль між різними державними органами та міжнародними партнерами у забезпеченні національної безпеки. Висвітлено важливість оцінки ефективності державної політики з метою постійного вдосконалення заходів та стратегій у цій сфері.

Автором надано авторське визначення поняття «державна політика» як систематичної та цілеспрямованої діяльності, яка включає в себе розробку стратегій, прийняття рішень та реалізацію заходів з метою вирішення актуальних суспільних проблем та досягнення загальних цілей розвитку суспільства. Вона спрямована на покращення якості життя громадян, забезпечення економічного зростання, соціальної справедливості та збереження екологічної стійкості. Це важливий інструмент для розвитку країни та забезпечення добробуту її громадян. У той же час, «національна безпека» визначається як гарантування захисту ключових інтересів окремих осіб, суспільства та держави в різних аспектах життєдіяльності від можливих загроз, як внутрішніх, так і зовнішніх. Це сприяє сталому й прогресивному розвитку країни. Захищеність передбачає здатність зберігання об'єктів або систем у цілісності та їхню здатність виконувати функції навіть у випадку негативного впливу різноманітних факторів. Умови воєнного стану підкреслюють важливість державної політики у сфері національної безпеки. В таких ситуаціях державна політика стає важливою для забезпечення захисту країни від зовнішніх загроз, збереження територіальної цілісності та забезпечення функціонування державних інституцій.

Ця стаття сприяє кращому розумінню важливості національної безпеки та засобів її забезпечення через державну політику.

**Ключові слова:** *державна політика, сфера національної безпеки, територіальна цілісність, зовнішні та внутрішні загрози.*

The scientific article is devoted to the analysis of the general characteristics of state policy in the sphere of national security of Ukraine. It considers a system of strategies, programs, legislative acts and measures aimed at protecting the country's interests, preserving territorial integrity and preventing threats. The author analyzes the importance of adapting state policy to changes in the geopolitical situation and new types of threats, such as cyber attacks and Russia's armed aggression. It is also emphasized the need to coordinate efforts between various state bodies and international partners in ensuring national security. The importance of assessing the effectiveness of state policy in order to constantly improve measures and strategies in this area is highlighted.

The author provided the author's definition of the concept of "state policy" as a systematic and purposeful activity, which includes the development of strategies, decision-making, and the implementation of measures aimed at solving current social problems and achieving the general goals of society's development. It is aimed at improving the quality of life of citizens, ensuring economic growth, social justice and preserving environmental sustainability. This is an important tool for the development of the country and ensuring the well-being of its citizens. At the same time, "national security" is defined as guaranteeing the protection of the key interests of individuals, society and the state in various aspects of life from possible threats, both internal and external. This contributes to the sustainable and progressive development of the country. Security involves the ability to store objects or systems in integrity and their ability to perform functions even in the event of a negative impact of various factors. Martial law conditions emphasize the importance of state policy in the field of national security. In such situations, state

policy becomes important to ensure the protection of the country from external threats, preservation of territorial integrity and ensuring the functioning of state institutions.

This article contributes to a better understanding of the importance of national security and the means of ensuring it through public policy.

**Key words:** *state policy, sphere of national security, territorial integrity, external and internal threats.*

**Постановка проблеми.** Сучасна політична та геополітична обстановка, а також швидка зміна технологій викликають серйозні виклики для національної безпеки країни. В цьому контексті виникає проблема визначення та реалізації ефективної державної політики у сфері національної безпеки.

**Аналіз останніх досліджень та публікацій.** Дослідженням щодо державної політики у сфері національної безпеки, а також різноманітних аспектів і проблем, пов'язаних з цією тематикою, проводилися вченими, серед яких можна відзначити В. Авер'янова, О. Бандурка, Г. Білака, Є. Буравльова, М. Вавринчука, Т. Васильціва, З. Герасимчука, Д. Гордієнка, О. Давидюка, Р. Дацького, В. Дергачової, П. Дмитрука, С. Домбровську, О. Ковалю, Г. Козаченка, Т. Кравченка, М. Криштановича, В. Куценка, В. Ліпкана, О. Мельниченка, В. Мунтіяна, В. Нижника, О. Радченка, Г. Пастернак-Таранушенка, С. Пірожкова, В. Пономаренка, І. Проценка, І. Руснака, В. Серебрякова, О. Симонову, Г. Ситника, С. Смирнова, О. Снігову, В. Стрельцова, О. Судакову, І. Яремка та інших. Однак ця тема залишається досить актуальною, оскільки її дослідження дозволяє виявити ключові аспекти, що впливають на ефективність державної політики у сфері національної безпеки в умовах воєнного стану.

**Мета статті** полягає у розкритті сутності державної політики у сфері національної безпеки, включаючи стратегії, програми, законодавчі акти та інші заходи, які спрямовані на захист національних інтересів, збереження територіальної цілісності та протидію загрозам, як зовнішнім, так і внутрішнім.

**Виклад основного матеріалу.** Набуття Україною державної незалежності підкреслило важливість міжнародних аспектів у її розвитку. Зовнішня політика країни ґрунтується на принципах міжнародного права, таких як повага до суверенітету, рівноправність, невтручання внутрішніх справ, визнання територіальної цілісності та непорушності кордонів, сприяння широкому співробітництву, відмова

від загрози силою та її застосування, а також захист прав людини та інші [1, с. 22–23]. У той же час, внутрішня політика України ґрунтується на демократичних принципах, закріплених у Конституції, забезпеченні правової державності, соціальній справедливості, захисті прав та свобод громадян, і розвитку регіональної самовлади.

Сьогодні політика розглядається як мистецтво керування державою, що враховує інтереси різних соціальних груп, класів, національностей та завжди залежить від економічного стану суспільства. Ватро зазначити, що у сучасний період, дослідження державної політики відіграє ключову роль у розумінні та управлінні суспільним розвитком. Основні проблеми, що на сьогодні виокремлюються, включають формування змісту політики, аналіз впливу політичних та соціально-економічних факторів на її напрямки та можливості, оцінку впливу різних інституційних структур і політичних процесів на реалізацію стратегій, а також впровадження й оцінку наслідків державної політики для суспільства [2, с. 256].

Так, в політологічному енциклопедичному словнику «політика визначається як сфера управління суспільством, яка включає організаційні, регулятивні та контрольні механізми, спрямовані на досягнення, збереження та виконання влади, яку здійснюють як індивіди, так і соціальні групи, з метою задоволення своїх потреб і інтересів» [3, с. 258].

Відомо, що термін «політика» має своє походження від давньогрецького слова «polis», що означає «місто-держава», і його похідних «politike» (мистецтво управління) та «politicas» (державний діяч). Політика визначається як активність управління та керівництва суспільством на основі публічної влади. Таким чином, політика впливає не лише на суспільство в цілому, але й на окремі групи людей, які опиняються під її впливом.

М. Пірен розглядає політику як процес, спрямований на вирішення довгострокових поточних потреб різних соціальних груп. Ця

діяльність орієнтована на забезпечення і захист інтересів різних соціальних груп і враховує їх потреби та прагнення на тривалий період часу [4, с. 15]. Політика, за словами Р. Роуза, представляє собою механізм послідовних дій, що може бути більш або менш відповідальними, а також їх координацію з метою досягнення конкретного рішення. Цей процес зазвичай передбачає аналіз і врахування різноманітних факторів, що впливають на прийняття рішення, зокрема, соціальних, економічних, та політичних [5, с. 4–5].

Таким чином, різноманітні підходи до розуміння поняття «політики» вказують на її багатогранність функцій: 1) забезпечення комфортного життя та вирішення суспільних проблем; 2) групування та висловлення інтересів різних соціальних груп; 3) формулювання стратегій розвитку та управлінських рішень; 4) поширення знань про державу, політику та права; 5) прийняття рішень, що стосуються всіх громадян; 6) мобілізація ресурсів для реалізації політичних програм; 7) забезпечення ефективного спілкування між учасниками політичного процесу; 8) розвиток соціальних інститутів та засобів впливу; 9) контроль за діяльністю та взаєминами різних соціальних груп; 10) регулювання соціальних конфліктів; 11) збереження цілісності держави та її ідентичності; 12) формування моральних та культурних цінностей; 13) соціалізація особистості через її взаємодію з суспільством; 14) забезпечення спадкоємності та інноваційності у суспільному розвитку [6].

Ознаками такого явища як «політика» є: універсальність; локальність; проникливість; атрибутивність; конкурентність; асиметрія; динамічність; двоїстість; багатозаровість; надморальність; вічність [6].

З огляду на викладені вище позиції доходимо до висновку, що поняття «політика» зводиться до діяльності держави. У той же час, завданням політики є забезпечення реалізації суспільних, особистих та групових інтересів, а також регулювання взаємин між людьми з метою збереження цілісності суспільства. Важливим елементом політики є державна політика, яка включає в себе стратегії та дії Уряду, Президента, Парламенту та різних міністерств. Ця форма політики постійно змі-

нюється під впливом політичних та функціональних змін і є об'єктом наукових досліджень, включаючи в себе проблематику та дискусії. А тому, на нашу думку, необхідно розглянути поняття політики в контексті діяльності держави. Також слід зазначити, що вивчення державної політики вимагає уваги до різних аспектів, що впливають на її формування та реалізацію. Серед них значимість мають: створення змісту державної політики, аналіз впливу політичних та соціально-економічних факторів на її зміст та функціональні можливості, оцінка впливу різних інституційних структур і політичних процесів на проведення політики, а також впровадження та оцінка наслідків державної політики самим суспільством. Отже, ключовими компонентами державної політики, які впливають на розвиток суспільства, є інституційний (державна, органи державної влади, політичні партії), нормативний (закони, положення, державні програми) та матеріальний (ресурси для досягнення поставлених завдань), а також рівні здійснення – місцевий, регіональний, загальнодержавний, міжнародний [2, с. 256–257].

Так, О. Рябічко вважає, що «державна політика може розглядатися як стратегічний набір дій, запропонований урядом для задоволення потреб або використання можливостей. Цей набір дій розробляється з урахуванням очікуваних результатів та їх можливого впливу на поточну ситуацію і конкретне вирішення проблем, що стоять перед країною» [7].

Державна політика представляє собою стійку й організовану діяльність чи бездіяльність державних установ, спрямовану на розв'язання конкретних проблем або низки проблем у суспільстві. Ця діяльність може здійснюватися безпосередньо або опосередковано і має великий вплив на різні аспекти життя суспільства, включаючи економіку, політику, та соціокультурні процеси [8, с. 6]

Також державна політика є системою різноманітних заходів, дій та інститутів, спрямованих на вирішення різноманітних потреб та інтересів у суспільстві. При цьому важливо враховувати, що економічні, політичні та культурні аспекти мають великий вплив на формування та реалізацію державної політики. Взаємозв'язок цих факторів визначає напрямки

і стратегії державної діяльності, спрямовані на досягнення конкретних цілей і завдань у суспільстві [8, с. 133–135].

Таким чином, у будь-якому суспільстві існує різноманітність соціальних груп та нерівності у соціально-правовому статусі, які потребують постійного вирішення, тому, на нашу думку, визначення терміну «державна політика» бажано розглядати з урахуванням соціальної різноманітності.

Крім того, погоджуємося з думкою науковців, які вказують, що державна політика є інструментом, що допомагає державі досягнути певних цілей у певній галузі, використовуючи різні методи впливу, такі як правові, економічні та адміністративні, і базуючись на наявних ресурсах [9, с. 63], а також вона допомагає визначити проблему, поставити ціль та обрати засоби для її вирішення [10, с. 44].

Отже, державна політика відіграє ключову роль у житті суспільства, оскільки спрямована на покращення умов життя громадян та забезпечення соціальної стабільності у країні в цілому та її регіонах.

Державна політика має бути комплексною з урахуванням функціонального спрямування на вирішення взаємопов'язаних політичних та соціально-економічних проблем, а також здатною своєчасно реагувати на трансформаційні зміни, що відбуваються в державі та суспільстві. Важливо, щоб державна політика була ефективною, результативною та прийнятливою для населення, що передбачає оптимальний розподіл владних повноважень між державними органами та організаціями, якісні рішення у сфері публічного управління, а також цілеспрямованість завдань та заходів.

Ефективна державна політика може сприяти зміцненню національної безпеки, тоді як непродумані рішення або недбале керівництво можуть призвести до загроз для безпеки держави.

Важливо підкреслити, що розробка єдиної концепції державної політики національної безпеки є актуальним завданням для багатьох країн, і Україна не відстає від цього тренду.

Таким чином, для ефективного управління суспільством важливо, щоб держава вчасно вживала заходів державної політики, спрямованих на створення сприятливих умов і впро-

вадження соціальних та економічних стимулів для підтримки активного функціонування підприємств на основі інновацій. Крім того, важливо організувати роботу органів державної влади таким чином, щоб розроблена ними політика не тільки гарантувала захист інтересів зацікавленої сторони, але й сприяла стабільному розвитку суспільства шляхом ухвалення обґрунтованих державних рішень. Актуальність цих завдань підкреслюється необхідністю подальшого розгляду теоретичних та методологічних аспектів, що пов'язані з визначенням концепції державної політики.

Отже, вважаємо за необхідне надати авторське визначення поняття «державна політика» є систематичною та цілеспрямованою діяльністю, яка включає в себе розробку стратегій, прийняття рішень та реалізацію заходів з метою вирішення актуальних суспільних проблем та досягнення загальних цілей розвитку суспільства. Вона спрямована на покращення якості життя громадян, забезпечення економічного зростання, соціальної справедливості та збереження екологічної стійкості. Це важливий інструмент для розвитку країни та забезпечення добробуту її громадян.

Питання безпеки загалом стали актуальними відразу ж з формуванням державних утворень і залишаються до тепер однією з найважливіших проблем для кожної країни. Забезпечення безпеки є не лише основною функцією держави, але й є вирішальним чинником для стабільності, економічного розвитку та добробуту громадян. Важливою складовою державотворчого процесу в Україні є робота державних органів та зацікавлених структур громадянського суспільства у сфері забезпечення національної безпеки. Це включає спільні зусилля у формуванні стратегій, розробці законодавства та реалізації заходів, спрямованих на захист суверенітету, територіальної цілісності та безпеки громадян. Успішна взаємодія між державними та цивільними структурами в цій сфері є ключовою для зміцнення національної обороноздатності та забезпечення стабільності країни.

О. Власюк стверджує, що безпека є основою передумовою суспільного життя і головною функцією держави. Нездатність забезпечити і гарантувати цю основну соціальну цінність призводить до неодмінного занепаду

як суспільства так і держави. Як зазначається в наукових джерелах, економічне процвітання та дотримання законів є важливими умовами комфортного соціального співіснування людей. Однак захищеність від фундаментальних загроз є необхідною і виправданою складовою такого існування [11, с. 15]. Так, безпека є однією з найважливіших потреб людини, особливо актуальною стає її значущість у часи конфліктів та війни. У такі періоди загроза безпеці досягає свого піку, і страх перед цими загрозами змушує людей активно шукати засоби захисту. Сьогодні наш головний пріоритет полягає в перемозі України у війні з Росією, а також у збереженні та розвитку системи базових цінностей як для людини, так і для суспільства.

У той же час, погоджуємося з тим, що національна безпека є не лише важливою частиною функціонування держави, але й гарантом її розвитку та можливості для громадян реалізувати свої загальні інтереси. Це включає в себе заходи, спрямовані на збереження територіальної цілісності, економічного процвітання, забезпечення соціальної стабільності та захисту прав людини. Розумна стратегія безпеки враховує загрози та вимагає системного підходу до забезпечення безпеки як на внутрішньому, так і на міжнародному рівнях [12, с. 109].

Запобігання небезпеці завжди було важливою проблемою для людства на протязі його історії та розвитку цивілізації.

Д. Паламарчук вважає, що «національна безпека визначається як здатність країни ефективно виявляти, запобігати та усувати загрози своїм національним інтересам. Це досягається через надання пріоритету захисту національних інтересів, прийняття своєчасних заходів, які адекватно відповідають характеру та масштабам цих загроз. Основою забезпечення безпеки країни служить дотримання принципів правової демократичної держави, що забезпечує розгляд рішень на основі законів та урахування інтересів громадян» [13].

Розуміння національної безпеки полягає у забезпеченні стабільності та захищеності держави через систему правових, державних та громадських гарантій. Ця система спрямована на забезпечення суверенітету, виконання конституційного порядку та захист територіальної

цілісності. Крім того, вона має на меті забезпечити всебічний розвиток та захист інтересів всього населення країни від різних загроз, включаючи розвідувально-підривно діяльність іноземних спецслужб та атаки з боку окремих організацій, груп та осіб. Національна безпека охоплює широкий спектр аспектів, включаючи політичну, економічну, військову, інформаційну, науково-технологічну, епідемічну, фінансову, пожежну, продовольчу та культурну безпеку країни [14].

На думку А. Г. Мосейка, національна безпека полягає у захисті основних інтересів особистості, суспільства і держави, а також у забезпеченні безпеки національних цінностей та способу життя від різноманітних загроз, що можуть виникати як ззовні, так і зсередини. Такі загрози можуть мати різний характер і походження [15, с. 44].

Відповідно до Закону України «Про національну безпеку України» від 21 червня 2018 року № 2469-VIII державна безпека означає захист державного суверенітету, територіальної цілісності, демократичного конституційного порядку та інших важливих національних інтересів від потенційних невійськових загроз, таких як кібератаки, тероризм, економічна нестабільність тощо [16]. У той же час, національна безпека України визначається цим законом як забезпечення захисту державного суверенітету, територіальної цілісності, демократичного конституційного ладу та інших ключових національних інтересів від різноманітних можливих або потенційних загроз, які можуть виникати через зовнішні чи внутрішні фактори [16].

Отже, національна безпека – це гарантування захисту ключових інтересів окремих осіб, суспільства та держави в різних аспектах життєдіяльності від можливих загроз, як внутрішніх, так і зовнішніх. Це сприяє сталому й прогресивному розвитку країни. Захищеність передбачає здатність зберігання об'єктів або систем у цілісності та їхню здатність виконувати функції навіть у випадку негативного впливу різноманітних факторів.

Таким чином, основа національної безпеки проявляється у складній структурі, яка відображає різні рівні взаємозв'язків та сприйняття цього явища. З одного боку, це повсякденне,

практичне уявлення про безпеку, яке стосується конкретних ситуацій та заходів забезпечення безпеки. З іншого боку, це теоретичне розуміння безпеки, яке охоплює аналіз причин і наслідків, закономірностей та стратегій управління безпекою. Таким чином, національна безпека має комплексний характер і розглядається на різних рівнях сприйняття і розуміння.

**Висновки та перспективи.** Отже, з огляду на вищевикладене вважаємо, що державна політика у сфері національної безпеки складається з різноманітних стратегій, програм, законів і заходів, спрямованих на захист інтересів країни, збереження територіальної цілісності та ефективне функціонування дер-

жавних структур, а також запобігання будь-яким зовнішнім чи внутрішнім загрозам. Ця стратегія ґрунтується на аналізі можливих ризиків і викликів, встановленні стратегічних цілей і розробці механізмів їх досягнення. Важливим аспектом є також співпраця з іншими країнами та міжнародними організаціями у галузі забезпечення безпеки. Умови воєнного стану підкреслюють важливість державної політики у сфері національної безпеки. В таких ситуаціях державна політика стає важливою для забезпечення захисту країни від зовнішніх загроз, збереження територіальної цілісності та забезпечення функціонування державних інституцій.

#### ЛІТЕРАТУРА:

1. Дурман О. Л. Розвиток зовнішньої політики та становлення зовнішньополітичних структур України: історичний аспект. Серія: Державне управління, 2019 р., № 4 (68). 22–29 с.
2. Лаврук О.В. Сутність поняття державної політики. Університетські наукові записи. 2018, № 67-68, 254–263 с.
3. Політологічний енциклопедичний словник : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / за ред. Ю. С. Шемшученка, В. Д. Бабкіна ; упоряд. : В. П. Горбатенко, А. Г. Саприкін. – К. : Генеза, 1997. 400 с.
4. Пірен М. І. Публічна політична діяльність : навч. посіб. К.: НАДУ, 2009. 288 с.
5. Rebkalo, V. and Tertychka, V. (2000), Derzhavna polityka: analiz ta mekhanizmy ii vprovadzhenia v Ukraini : navch. posib. Public policy: analysis and mechanisms for its implementation in Ukraine: teach. handbook., Vyd-vo NADU, Kyiv, Ukraine.
6. Твердохліб В.С. Забезпечення національної безпеки України в умовах воєнного стану. Об'єднані наукою: перспективи міждисциплінарних досліджень. Київ, 2022. – 324 с.
7. Riabichko, O. V. “Derzhavna polityka rehuliuвання pidpriemnyts'koi diial'nosti: mekhanizmy formuvania”, Aktual'ni problemy derzhavnoho upravlinnia, [Online], vol. 1 (39), available at: <http://www.stattionline.org.ua> (Accessed 30 Aug 2013).
8. Тертичка В. В. Державна політика: аналіз та здійснення в Україні. К. : Основи, 2002. 750 с.
9. Державне управління: словник-довідник / за заг. ред. В. М. Князева, В. Д. Бакуменка. К. : Вид-во УАДУ, 2002. 228 с.
10. Економічний розвиток і державна політика / за заг. ред. Ю. Єханурова, І. Розпутенка. К. : Вид-во УАДУ, 2001. 480 с.
11. Власюк О. С. Національна безпека України: еволюція проблем внутрішньої політики: Вибр. наук. праці. Київ. 2016. НІСД. 528 с.
12. Твердохліб В.С. Забезпечення національної безпеки України в умовах воєнного стану. Об'єднані наукою: перспективи міждисциплінарних досліджень. Київ, 2022. – 324 с.
13. Паламарчук Д. Національна безпека: національні цінності, інтереси, цілі, завдання. URL: [https://bintel.org.ua/nukma/nacionalna\\_bezpeka/](https://bintel.org.ua/nukma/nacionalna_bezpeka/)
14. Поняття та зміст загальної теорії національної безпеки. URL: [http://vabb.com.ua/assets/files/Tema\\_1\\_ONB.pdf](http://vabb.com.ua/assets/files/Tema_1_ONB.pdf)
15. Мосейко А. Г. Національна безпека України як об'єкт публічного адміністрування. Вісник ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка. 2019. Вип. 2 (86). С. 42–52.
16. Про національну безпеку України : Закон від 21 червня 2018 року № 2469-VIII / Верховна Рада України. Відомості Верховної Ради України. 2018. № 31. Ст. 241. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>